

באלהים נעשה-חיל והוא יבוס צרינו:

כל המתאבל על ירושלים יזכה לראות בנחמת ירושלים
אתה תקום תרתם ציון כיעת לחננה כיבא מועד:

היבטים לשוניים ואתחנן פה

דקדוקי קריאה בפרשת ואתחנן ובהפטרה ובראשון של עקב

ג כג וְאַתְּחַנֵּן: הנ"ן בפתח.

ג כד אֲדַנִּי יי: אע"פ שבספר תורה כתוב שם הויה, כאן הוא נקרא: אֱלֹהִים. יש לשים לב לניקוד
שם הויה, הניקוד שהובא כאן מתאים לשם אלה'

ג כה אַעֲבֹרָה: העי"ן בשווא נח.

הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְבָּנָן: יש להאיץ מעט את קריאת התיבה הַזֶּה להסמיכה לתיבה הקודמת

שכן הטפחא הוא המפסיק העיקרי הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה - וְהַלְבָּנָן

ג כו אֶל-תּוֹסֵף: הטעם בת"ו מלעיל, הסמ"ך בסגול

ד ב עַל-הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי:

תיבת עַל-הַדָּבָר מוטעמת בפשטא ולא בקדמא

ד ה עליית שני

ד ט הַשֹּׁמֵר: במלעיל

ד י כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים: יש לשים לב לצירוף הטעמים הלא כל כך מצוי, פשטא-קדמא-
מהפך-פשטא

ד יא וְהָרָ: בגרשיים ולא ברביע

ד יב זולתי: מלרע, הטעם לא נסוג

ד יד וְאֵתִי: בגרשיים ולא ברביע

ד טז וַיּוֹצֵאֵךְ בְּפָנָיו:

הבי"ת שבראש תיבת בְּפָנָיו בדגש קל למרות שהתיבה שלפניה בטעם משרת ומסתיימת בהברה
פתוחה (ראה הערה 3)

ד יח בְּאֶדְמָה: הבי"ת בקמץ

ד כא עֲבָרִי: העי"ן בקמץ קטן

ד כג פֶּן-תִּשְׁכַּחוּ אֶת-בְּרִית ה': פשטא-מהפך-פשטא ולא קדמא-מהפך-פשטא.

תְּמוֹנַת כָּל: טעם נסוג אחור למ"ם, כן הדבר גם בהמשך

ד כד קָנָא: דגש חזק בנ"ן, לשון קינאה

ד כה וַעֲשִׂיתֶם פֶּסֶל: טעם נסוג אחור לש"ן.

בְּעֵינֵי ה'-אֱלֹהֶיךָ: המרכא במילה בְּעֵינֵי ושם ה' מוקפת למילה שלאחריה ולא במרכא

ד כו הַעֲדֹתִי: במלעיל, טעם תלישא אינו מורה על מקום ההטעמה

ד ל וְשַׁבָּת וְשִׁמְעָתָ: שתיהן במלרע

ד לא נִשְׁבַּע: יש להקפיד על קריאת העי"ן שלא תישמע כה"א

ד לב הנהיה: ה"א שנייה בשווא נח

ד לג השמע: במלעיל ונחץ קל במ"ם מפני הגעיה

ד לה הראת: הה"א בקמץ קטן; האל"ף צריכה להישמע. לא הורית!

ד לו לִסְרֹךְ: כ"ף סופית דגושה

ד לח להוריש גוים גדלים ועצמים: יש לשים לב לצירוף הטעמים הנדיר.

לָתֶת-לָךְ: געיה בלמ"ד הראשונה

ד לט : וַיִּדְעַתָּה ... וְהִשְׁבַּתָּ: שתיהן מלרע

ד מ וְשִׁמְרָתָּ: מלרע

ד מא עליית שלישי

מְזַרְחָה: במלרע, הזי"ן בשווא נח והרי"ש אחריה בשווא נע, לא מְזַרְחָה

ד מג לְרֹאשׁוֹנִי האל"ף אינה נשמעת, השורק שייך לרי"ש: לְרֹבְנִי; לְמַנְשִׁי: געיה בלמ"ד והמ"ם בשווא נע

ד מח שִׁאֵן: שי"ן שמאלית

ה א עליית רביעי

ה ג אֲנַחְנוּ אֵלֶּה פֶּה הַיּוֹם כָּלָנוּ חַיִּים: יש להאיץ מעט את קריאת תיבת הַיּוֹם המוטעמת בטפחא, להסמיכה לתיבה שלפניה שלא יישמע כאילו המפסיק העיקרי הינו התביר:

אֲנַחְנוּ אֵלֶּה פֶּה הַיּוֹם - כָּלָנוּ חַיִּים. אֵלֶּה פֶּה: ללא דגש בפ"א בטעם תחתון:

מִבֵּית עֲבָדִים במונח-אתנחתא ולא במרכא-סו"פ,

דהיינו, פסוק ראשון מתחיל אֲנַחְי ה' ומסתיים על-פְּנֵי. יוצא לפי זה שפסוק זה כולל את כל הדיבר הראשון ותחילת הדיבר השני.

לקוראים בטעם עליון: מִבֵּית עֲבָדִים במרכא-סו"פ.

אין להשגיח כלל על הרביע שיש בקורן במילה עבדים. תיבת אֲנַחְי מוטעמת בטפחא כך שכל הדיבר הראשון בפסוק אחד. הפסוק השני מתחיל לֹא יִהְיֶה-לָּךְ וטעם אתנח בתיבת לְשֹׁנָי. יוצא שכל דיבר ודיבר נתון בפסוק נפרד.

ההערות הבאות מתייחסות בעיקר לקריאה בטעם עליון:

ה ו אֲנַחְי ה' אֵלֶּהִיךָ ... עֲבָדִים: הדיבר הראשון כולו בפסוק אחד, תיבת עֲבָדִים בטעם סו"פ (סילוק)

ה ח כָּל-תְּמוּנָה: יש להיזהר לא להוסיף וא"ו החיבור כמו במקבילה בפרשת יתרו

ה ט תַּעֲבֹדֶם: הת"ו בקמץ גדול והעי"ן בקמץ קטן.

קָנָא: קו"ף פתוחה, יש להקפיד על הדגשת הנו"ן כן הדבר בהמשך בפרק ו טו

ה י וְעָשָׂה חֶסֶד: טעם נסוג אחור לעי"ן.

לֹאֲלֹפִים: הלמ"ד הראשונה בפתח

ה יג לפי טעם תחתון:

וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתָךְ ולפי טעם עליון: וְעָשִׂיתָ כָּל-מְלָאכָתָךְ.

בטעם התחתון וְעֲשִׂיתָ בטיפחא
ואז הכ"ף בתיבה כָּל דגושה;
בעליון וְעֲשִׂיתָ במונח ועל כן הכ"ף בתיבה כָּל, רפויה
ה יד אַתָּה וּבְנֶךָ-וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ-וְאִמָּתְךָ
וְשׁוֹרְךָ וְחֹמְרְךָ וְכָל-בְּהֶמְתְּךָ:
יש לשים לב להבדלים בין מקרא זה לבין המקבילה בפרשת יתרו (גם במילים גם בטעמים)
ה טז יִיטֹב לָךְ: טעם נסוג אחור ליר"ד
ה יז וְלֹא תִנָּאֵף וְלֹא תִגְנֹב: וא"ו החיבור בראש כל דיבר בשונה מפרשת יתרו
תחתון: לֹא תִרְצָח וְלֹא תִנָּאֵף: בשתי מערכות הטעמים, הצד"י והאל"ף קמוצות. התו"ן
בתחתון רפויות, ובטעם עליון בדגש
ה יח וְעַבְדְּךָ וְאִמָּתְךָ שׁוֹרְךָ וְחֹמְרְךָ:
וא"ו החיבור מנוקדת שוא, פתח, פתח (ניקוד בפתח לפני גרונית חטופה למנוע שני חטפים בראש
מילה)
ה יט עליית חמישי
ה כ כְּשִׁמְעֵכֶם: השי"ן בקמץ קטן
ה כד וְשִׁמְעַ: געיה בשורק והשי"ן בשווא נעו
ו ב מְצֻנָּה: כ"ף סופית רפויה
ו ד עליית ששי
שְׁמַע: יש להקפיד בקריאת העי"ן. יִשְׂרָאֵל: להיזהר לא לומר אִישְׂרָאֵל.
ובאותיות אנגליות: Yisrael ולא Israel
אֶחָד: לפי הדין צריכים להאריך בדלי"ת²
ו ז בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ:
הב"ת שבראש תיבת בְּבֵיתְךָ בדגש קל למרות שהתיבה שלפניה בטעם משרת ומסתיימת
בהברה פתוחה³.
וּבְשִׁכְבְּךָ: הב"ת אחרי הו"ו בשוא נח אע"פ שבאות לפניה יש געיה
ו י לְאַבְתִּיךָ לְאַבְרָהָם:
שתי תיבות רצופות בטעם תביר.
לָתֵת לָךְ: טעם נסוג אחור ללמ"ד
ו יא וּבָתִּים: אזל-גרש באותה תיבה ובהברות סמוכות, הת"ו דגושה. לֹא-מִלֵּאת: במלעיל
ו יג תִּירָא וְאִתּוֹ תַעֲבֹד: יש להזהר מפסוק דומה: דברים י כ תִּירָא אֶתּוֹ תַעֲבֹד
ו טז בַּמָּסָה: כאן הב"ת בפתח בשונה ממשנהו בפרשת וזאת הברכה בַּמָּסָה בשוא

¹ לא בחטף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים שאז מטרת החטף היא, כיוון שהוא באות שאינה גרונית, להורות על קריאה בשווא נע

² אֶחָד: במבטא רגיל שאינו מבחין בין דל"ת דגושה לרפויה, או יותר נכון בדלי"ת דגושה, אי-אפשר להאריך בדלי"ת, יש שכדי "לפתור" בעיה זו מוסיפים כעין צליל של נו"ן מתמשך ואין זה פתרון

³ במחברת התיגאן כלל זה מכונה "כלל הצבותות", כאשר בראש המילה ב"ת או כ"ף כשהן אותיות שימוש, ואחרי הבי"ת ב"ת נוספת או פ"א; ואחרי הכ"ף כ"ף נוספת – אותיות אלה דגושות.

ו יח יִיטֵב לָךְ: טעם נסוג אחור ליר"ד. וּבִאֲתָ: במלעיל

ו כ כִּי-יִשְׁאַלְךָ: האל"ף בקמץ רחב והלמ"ד בשוא נע

ו כג לָתֵת לָנוּ: טעם נסוג אחור ללמ"ד

ו כה תְּהִיָּה-לָנוּ: געיה בת"ו ודגש חזק בלמ"ד מדין דחיק

ז א עליית שביעי

גוֹיִם-רַבִּים: געיה בגימ"ל

ז ב תַּחֲנֹם: החי"ת בקמץ קטן

ז ה כִּי-אֵם-כָּה: כי במקף ולא במונח

ז ז הַמַּעֲט: המ"ם בשווא נח

ז ח מִיד פֶּרְעָה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם:

טעם טפחא בתיבת מִיד

ז ט מפטיר

ז י לְהַאֲבִידוֹ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף

הפטרות ואתחנן, ישעיהו מ א-כו:

ב עַל-לֵב: יש להקפיד על הפרדת התיבות

ד כָּל-גֵּיא: היר"ד והאל"ף נחות (אינן נקראות, כאילו כתוב גֵּא ge בלטינית)

ז זַבֵּל-צִיץ: הטעמה משנית בנר"ן⁴

ז נִשְׁבָּה בּוֹ: טעם נסוג אחור לנר"ן ודגש חזק בב"ת מדין אתי מרחיק. אֲכֹן חָצִיר הָעֵם: סדר הטעמים כאן הוא מרכא טיפחא סילוק⁵

ח זַבֵּל צִיץ: טעם נסוג אחור לנר"ן והטעמה משנית בב"ת

י מִשְׁלָה לֹו: טעם נסוג אחור למ"ם והשי"ן בשווא נע

יב וְכָל: הכ"ף בקמץ רחב! (לשון מדידה)

יג מִי-תִכֵּן אֶת-רוּחַ ה': טעם טפחא בתיבת אֶת-רוּחַ, יש להיזהר מדפוסים משובשים אשר

הטעימו טפחא בתיבת מִי-תִכֵּן ויש בכך כדי לשבש את משמעות המקרא, וחמור מכך הזיוף

הנוצרי ש"תכן" הטעימו בפשטא, ו"רוח ה'" במונח זקף קטון⁶ וְאִישׁ עֲצָתוֹ יוֹדִיעָנּוּ: טעם טפחא

בתיבת וְאִישׁ ולא במרכא כבחלק מהדפוסים

יד אֶת-מִי נוֹעֵץ: העי"ן בקמץ⁷

⁴ במילים מוקפות לא מקובל לדבר על המילה המוקפת (הראשונה) מלעיל או מלרע כי שתי המילים נחשבות לאחת. כאן השם טעם בנר"ן להראות על העמדה משנית, וגעיא בב"ת העמדה קלה יותר. בכתר ארם צובא יש כאן מקף המחבר למילה הבאה. ר"מ ברויאר ז"ל השווה לפסוק הבא והשמיט את המקף. גם במהדורת דותן ע"פ לנינגרד אין מקף. לפי הטעמה זו יש שוויון מוחלט בין שני הפסוקים.

⁵ כן הוא בכתר ארם צובא ובלנינגרד. לכן אין לחוש כלל להטעמה ההפוכה בקורן

⁶ יש כאן ניסיון נוצרי מסיונרי לשרבב את רוח הטומאה לכתבי הקודש! עיין בגיליון ואתחנן סז

⁷ בניגוד לדברי ראב"ע, אבל כא"צ [גם לנינגרד] מכריע

יח **תִּדְמִיּוֹן**: המ"ם בדגש חזק ובשווא נע, לא בחירק, בדומה לו בהמשך פס' כה. **תַּעֲרְכוּ** לֹו: הטעם נסוג לת"ו⁸

יט **וְצִרְיָ בְּזָהָב יִרְקַעְנֻוּ**: טעם טפחא בתיבת **וְצִרְיָ**.

כ **הַמִּסְכָּן**: געיה בה"א והמ"ם אחריה בשווא נע

כג **שִׁפְטֵי אֶרֶץ**: טעם נסוג אחור לשי"ן

כד **בַּל-שָׂרֵשׁ**: במלרע.

כה **וְגַם-נִשְׁפָּה בָהֶם**: תיבת **וְגַם** במקף ולא בקדמא

כו **נִעְדָּר**: העי"ן בשווא נח

מנחת שבת פרשת עקב:

ז יב **וּשְׁמֵרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם**: מוטעם מרכא-טיפחא ולא טיפחא-מרכא

ז יג **וְאֶהְבֶּךָ**: העמדה קלה בוא"ו למנוע הבלעת האל"ף החטופה, הטעמה משנית בה"א, והבי"ת אחריה בשווא נע: ו-אָה-בְךָ. **וּבִרְכָּךָ**: כ"ף ראשונה בשווא נח למרות הקושי. **לָתֵת לָךְ**: טעם נסוג אחור ללמ"ד

ז טז **נָתַן לָךְ**: אין טעם נסוג אחור לנו"ן

ז כב **שני במנחת שבת**

ז כד **וְהֶאֱבַדְתָּ**: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף

ז כה **וְלִקְחֹתָ לָךְ**: תיבת **וְלִקְחֹתָ** במלרע ואין טעם נסוג אחור, כנ"ל בהמשך הפסוק **תִּנְקֹשׁ בְּו**

ח א **אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצִּוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת**:

יש להאיץ את קריאת תיבת **הַיּוֹם** המוטעמת בטפחא, מפסיק עיקרי, להסמיכה לתיבה שלפניה שלא יישמע כאילו התביר מפסיק גדול ממנו:

אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצִּוְּךָ הַיּוֹם - תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת

ח ב **הוֹלִיכְךָ**: כ"ף ראשונה בשווא נע ולא בחטף.

אֱלֹהֶיךָ זֶה: שני תבירים מתרדפים.

עֲנִתְךָ: דגש חזק בנו"ן, מלשון עינוי, כן הדבר גם בהמשך הפרק פס' טז

ח ג **וַיַּעֲנֶךָ**: הי"ד בשווא נח לא בפתח והנו"ן דגושה ובשווא נע, מלשון עינוי

ח ד **שלישי במנחת שבת**

ח ה **יִיסֶר**: יו"ד ראשונה בשווא נע, יו"ד שנייה בפתח. **מִיִּסְרְךָ**: כ"ף סופית דגושה

ח ז **נִחְלִי מֵיָם**: טעם נסוג אחור לנו"ן. הנו"ן במונח והמילה איננה מוקפת

ח ט **תֹּאכַל-בָּהּ**: געיה בת"ו.

לֹא-תִחַסֵּר כָּל בָּהּ: טעם טפחא בתיבת **כָּל**

ח י **וְאֶכְלֹתָ וְשָׂבַעְתָּ וּבִרְכָּתָּ**: הראשונה במלרע והשנייה במלעיל עקב ההפסק, והשלישית שוב מלרע.

⁸ במקומות בודדים נסוג הטעם שתי תנועות אחורה כמו נִעְרְמוּ מֵיָם (שמות טו, ח) או יַעֲרְפוּ טָל (דברים לג, כח)

זרע שמשון. וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי רַב לָךְ אֵל תּוֹסֵף דְּבַר אֵלַי עוֹד בְּדִבְרֵי הַזֶּה. יש לפרש שדקדק לומר 'בדבר הזה', על פי מה שאמרו (יבמות סד.) שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים, וכדי שלא יאמרו ח"ו שמשא אינו צדיק, ומפני זה אין הקב"ה חפץ בתפילתו של משה, לכך דקדק הכתוב לומר 'אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה', שרק בדבר הזה איני חפץ בתפילתך, אבל בדבר אחר אדרבה אני חפץ ומתאוה לה.

הרב יהושע גרינמן נר"ו רב לך עי' בבעלי התוס' ממדרש, וזה לשונו אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבון העולמים, אם נדרת ונשבעת שלא אכנס לארץ, לך והתיר נדרך כמו שהתרת לי נדרי כשנשבעתי ליתרו, אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה רב לך, כלומר יש רב עליך שיכול להתיר נדרך, אבל אני אין לי רב עלי, ואין לי מי שיתיר נדרי.

ומצאנו בסנהדרין ל"ח א' שנשאל על אלתו וכו' ופירש רש"י להתיר לו גזירה שנשבע שלא יהא לו בן⁹ והתירו לו להקדוש ברוך הוא פמליא של מעלה וכו', אך כבר כתב החינוך במצוה ל' שהענין הוא כאילו היה כאן שבועה ושאלה, וכן כתב ביד רמ"ה שם, ודומה כמי שנשבע ונשאל על שבועתו, ועי' תשובות רשב"א בזה, ועי' בבא בתרא ע"ה מי מפר לי וכו' היה לך לומר מופר לך וכו', ווראיתי דברים בזה בשם כתב יד תלמיד הרשב"א משמו ז"ל ונדפס בחידושי אגדות רשב"א ברכות).

הכתב והקבלה אֲנֹכִי מְלִמֵּד אֶתְכֶם. בכל שאר מקומות יאמר "אשר אנכי מצוה אתכם", (לקמן פ"ב) או "אֲשֶׁר אֲנֹכִי דִּבֶּר בְּאַזְנוֹיְכֶם" (לקמן ה') או "אֲשֶׁר אֲנֹכִי נָתַן לְפִנְיֶיכֶם (פס' ח') וכאן שינה לומר "אנכי מלמד אתכם" ויורה בזה ליסוד הגדול הנצרך לדת ישראל, וזה, כי בלשון מצוה, דובר, נותן, אין במשמעותן רק הדברים כמשמען, שהודיע משה לישראל את החקים והמשפטים כמו שהם כתובים לפנינו בתורה, לכן הוסיף כאן לומר "אנכי מלמד אתכם" להורות כי לימד משה לישראל את המכוון האמתי שבכל חק ומשפט, וביאר להם הפירוש הברור והנכון בהם, והיא התורה שבע"פ המקובלת בידנו מרבנותינו התנאים והאמוראים חכמי הקבלה מדור דור עד משה רבנו, כי הדבר הנכתב יסבול פירושים שונים ואפשר שיובן בו הבנות מתחלפות עד שאפשר שתהיה בו הבנה הפך דעת נותן התורה ית'. לכן כדי להשמר מרשת הטעות ללכת עקלקלות בהבנת המקראות המדברות ממצות ה', ולהבין בס הפך דעת העליון ית', באה מסורת התורה שבע"פ לעשות בה סייג וגדר לתורה שבכתב, כל יבואו החכמים בעיניהם לפרוץ סייג וגדר בזה, ולפרש מדעתם החלושה כוונה אחרת במצות התורה כי אמנם נדע כי הגיון התורה שבכתב בצירוף התורה שבעל פה הנודעת לנו בנבואה מאבי הנביאים עד הדור האחרון, הן הנה לבדנה גורמים לעוסק בהם הדבקות האלהי, ומאצילים על אוהביהם רוח אלהים וכל הצלחות הנפשיות העליונות. כי התורה שבע"פ ממרום באה אלינו ע"י נבואה, ועד מרום תנשא הדבק בה והמתאחד עמה, הנה על היסוד הגדול הזה אשר עליו נבנה דת כל בית ישראל בא להורות במה שאמר כאן החקים והמשפטים אשר אנכי מלמד אתכם, ועל כוונה זו אמר (לקמן פ"ה) ראה למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני ה"א, וכן אמר (פ' י"ד) ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים, מדהזכיר לשון למד יורה על התורה שבע"פ, וכן הבינוהו רבותינו (בנדרים ל"ז א') מאי שנא מדרש דלא וכו', ע"ש.

⁹ כה אמר יי כתבו את האיש הזה עירי גבר לא יצלח בימי כי לא יצלח מזרעו איש ישוב על פסא דוד ומשל עוד ביהודיה (ירמיהו כב, ל). נבואה זו נאמרה על יהויכין (או יכניה או כניהו), שהוגלה לבבל, והיה כלוא כל ימי נבוכדנצר, וחכמי ישראל קיבלו אישור להכניס אליו אשה כדי שיוליד ממנה, ויהיה המשך למלכות דויד, והיא ילדה למרות השבועה כתבו את האיש הזה עירי.

קטע נוסף מהכתב והקבלה. **לֹא תִסְפּוּ**. ה' פרשיות בתפלין ה' מינים בלולב ה' ציציות (רש"י), נראה דעת רש"י כראב"ד (פ"ב מממרים) דלא תמצא איסור מוסיף אלא במצות עשה, אמנם דעת רמב"ם שם דגם במצות ל"ת איתנהו לאיסור מוסיף, כגון אם יאמרו בשר עוף בחלב הוא אסור מה"ת, וכן להפך דבר שהוא אסור מה"ת אם יאמרו שאינו אסור אלא מדבריהם יש בו משום בל תגרע שמגרע לאיסורו שעושה איסור תורה לאיסור דרבנן (ע"ש בלח"מ), ושפיר אמר בס' מעין החכמה, דהמקרא מסייע לרמב"ם, דכ"מ שנ' השמר אינו אלא ל"ת, וכאן סמך לשון שמירה, ללא תגרעו, ובפ' ראה סמך לשון שמירה ללא תוסיף, כמש"ש אתו תשמרו לעשות לא תִסְפּוּ (דברים יג, א) וזה יורה כי גם במל"ת איתי' לאיסור ב"ת, עכ"ד. והנה בפ' ראה אמר לא תוסף ולא תגרע בלשון יחיד, וכאן אמר בלשון רבים, נ"ל דכאן האזהרה על הב"ד הגדול שבירושלים, אף שהם עיקר עמודי הוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן אמרה תורה, עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵד (דברים יז, יא), והוא מצות עשה לסמוך ולהשען עליהם בכל עניני הדת, וכל מי שאינו עושה כהוראתן עובר בל"ת שנא' לֹא תִסְפּוּ מִן הַדִּבָּר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ (כמ"ש הרמב"ם ריש הל' ממרים), וכיון שהתורה בעצמה נתנה לב"ד הגדול כח זה שדבריהם הם כשל תורה עצמה, עד שהעובר על דבריהם עובר בעשה ול"ת דאורייתא, היה עולה על הדעת לומר שיש להם גם כח זה לעשות דבר מדבריהם כדאורייתא ממש וכן להפך, לכן באה האזהרה כאן, לא תוסיפו ולא תגרעו, שלא ילמדו רק כפי המקובל, עד"מ לא תבשל גדי, שבשר בהמה בחלב יש בו איסור דאורייתא. אבל בשר עוף ילמדו שאינו אסור מה"ת רק מדבריהם. וכן להפך. ובזה נסתלקה מעל הרמב"ם התלונה הגדולה שיש לו להרמב"ן עליו בראשון לשרשי המצות, שכתב עליו, אם כדעת הרמב"ם דכל מילי דרבנן הוא בכלל מ"ע ול"ת דאורייתא, והעובר על דבר מדבריהם עובר בעשה דוֹעֲשִׁית עַל פִּי הַדִּבָּר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ, ועל ל"ת לֹא תִסְפּוּ מִן הַדִּבָּר, א"כ היה ראוי להחמיר מאד בדברי סופרים כי כולן ד"ת הן, ולמה דנין בכל דרבנן לומר ספיקא דרבנן לקולא, וכן מקילין בד"ס בענין העונשין שאין בהם כ"א נדוי ושמטת לא מלקות. ואמרינן אתי עשה דאורייתא ודחי עשה דרבנן, ע"ש בהשגת הרמב"ן באורך ובמג"א שם. ולדברינו אין מקום להשגתו, כי אף דכל מילי דרבנן הוא בכלל מ"ע ול"ת דאורייתא, מ"מ לא היו רשאים להשוות דבריהם ולעשותם כשל תורה ממש גם לענין עונשין ולספיקן וכדומה, כי אם לא הבדילו כלל לדינא בין דאורייתא ממש למילי דרבנן, א"כ היו עוברין על לאו דלא תוסיפו על הדבר, כי מאי אהני לן אם יאמרו עד"מ בשר עוף בחלב אינו אסור אלא מדרבנן, אם לא יהיה נ"מ לדינא להקל בו יותר מבשל תורה, אבל כמו שנצטוה הב"ד הגדול לעשות משמרת למשמרת, ומן התורה ניתן הכח לדבריהם להיותם בכלל עשה ול"ת דאורייתא, ככה נצטוו לעשות הבדל מה בין דבריהם לשל תורה, להקל בעונשן ובספיקן וכדומה, דאל"כ היו עוברין על לאו דלא תוסיפו, והנה לפירש"י כאן יש בה' מינים בלולב משום בל תוסיף, אף על גב דקיימא לן כרבנן דלולב א"צ אגד, ואף אם יאגדנו משום זה אֵילִי וְאַנְוָהוּ (שמות טו, ב), אפ"ה אמרי' האי לחודי' קאי ולית בי' משום ב"ת, כדאמרי' בפרק הנחנקין. יש לומר דהתם בחיוב מיתה קמיירי, ואין זקן ממרא חייב מיתה בלא אגידי אף על גב שהוא בזמנו ושללא במינו ומכוין לשם מצוה, אבל בעלמא אית ביה משום ב"ת אף על גב דלא אגידי משום דזמנה ותוספת דבר חדש הוא (הרא"ם במסקנתו), וכ"ד הרב מעדני מלך, כמ"ש הט"ז באו"ח סי' ל"ד סק"ב. ולזה נוטה גם דעת ר"א ממיין שכתב בס' היראים סי' ל"ב וז"ל לולי שפירש רש"י בסנהדרין אין לנו אלא תפלין ועובר על ב"ת, הייתי מפרש ההיא דסנהדרין בוקן ממרא לבד ולא משום איסור ב"ת. והנה כמו שיש משום ב"ת כשמניח שני זוגות תפלין כשרים בב"א או בזא"ז, ככה יש משום ב"ת כשעושה מצוה אחת כמה פעמים ביום, כגון שנוטל לולב כמה פעמים ויאמר שבאה כן הקבלה שמחוייב מה"ת ליטול לולב כל היום (כמ"ש הפוסקים עמג"א סי' ל"ד ובחיי אדם כלל ס"ח), ובאמת יש בלשון לא תוסיפו שני פנים, אם דבר הנוסף על דבר המתוסף כמו וְתִסְפּוּ לְלֵדָת (בראשית ד, ב), אם הכפלת דברים וחזרתו פעם ושתים כלשון וְלֹא אֶסֶף עוֹד לְהַפּוֹת אֶת כָּל חַיִּי (בראשית ח, כא). כתב הגר"א בפ' ראה וז"ל שם: את כל הדבר וגו' תשמרו לעשות לא תוסף, פ"י להוסיף על גופיה דמצוה, כמו על לולב וציצת, לא יפחות מד' ולא יוסיף על ד'

מכאן אמרו לא יוסיף מתנה אחת על מתן ארבע ולא על מתן א'. את כל הדבר, שלא יוסיף כהן אפילו דבור א' על ברכת כהנים. ובפ' ואתחנן אמר לא תוסיפו על הדבר... ולא תגרעו ממנו, דרשו שלא יוסיפו על תרי"ג מצות, כי בתחלה אמר שמע אל החקים ואל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות, וע"ז אמר לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם לעשות. ובפ' ראה אמר את כל הדבר דרשו רבותינו שבאותה מצוה גופא לא תוסיף ולא תגרע, עכ"ד. ולא הבינותי, דהא (בר"ה כ"ח ב') אמרי' מנין לכהן שעולה לדוכן שלא יאמר אוסיף ברכה אחת משלי ת"ל לא תוסיפו על הדבר, הנה הוא תוספת בגופה דמצוה וילפי לה מלא תוסיפו דואתחנן. אמנם מלשון הספרי משמע כדברי הגר"א, ויותר מבואר כדבריו בס' היראים לר"א ממין סי' ל"ב, שכ' מנין לכהן וכו' שנא' לא תסף עָלָיו. ודע דממ"ש רש"י לא תוסיפו כגון ה"פ בתפלין וה' מינים בלולב וה' ציצת וכו' לא תגרע, משמעות דבריו דבג' פרשיות בתפלין וג' מינים בלולב וג' ציצת עובר בבל תגרע, וכן מבואר בספרי (פ' ראה) דקתני התם מנין שאין מוסיפין לא על הלולב ולא על הציצת ת"ל לא תוסיף ומנין שאין פוחתין מהם ת"ל לא תגרע, ש"מ דבלולב וציצת שייך לאו דבל תגרע, אף על גב דמעכבין זא"ז, ואם חיסר אחד מהם אף הג' שעשה אינו כלום, ואין כאן מצות תפלין ולולב וציצת, והוי ל' כאלו לא הניח תפלין כלל ולא נטל לולב ולא עשה ציצת לגמרי, מ"מ עבר על בל תגרע, וכן כל היושב ומבטל מצוה שבידו לעשות, מלבד שביטל קיום מ"ע שעליו עבר גם על לאו דבל תגרע (כמ"ש רשב"א בחי' לר"ה ד' ט"ז) דבמניעת התקיעה בר"ה שחל בשבת יש בו משום בל תגרע, ע"ש. ודע דלרמב"ם לעיל שאין באיסור בשר עוף בחלב משום ב"ת רק בשנאמר שהוא אסור מה"ת, אבל כשנאמר שאינו אסור אלא משום גזרה, אין בזה מוסיף אלא סייג לתורה ככה הוא בתקיעות דעמידה, אף דכבר יצאנו י"ח בתקיעות דמיושב, אין בתקיעות דמעומד משום ב"ת, כיון שאין אנו אומרים דמשום מצוה אנו תוקעים אותם רק כדי לערבב השטן, (ומיושב קושיית התוס' שם בר"ה ד"ה ותוקעין). אמנם דעת הרב בשאגת ארי' (בחי' לר"ה באבני מלואים) דלא שייך בל תגרע רק במצוה שהגרעון אינו מבטל המצוה לגמרי כגון מתן ד', שאם נתנן מתן אחר כיפר, דבדיעבד כשר ולא ביטל המצוה, אבל היכי דהגרעון מבטל המצוה לגמרי ופסול אפילו בדיעבד כגון ד"מ שבלולב דמעכבין זא"ז, אם חיסר אחד מהם ליכא משום בל תגרע, אפילו במתכוין לשם מצוה, דומה לעצים בעלמא כשנוטלן לשם מצוה דלא שייך ב' לאו זה, ומכש"כ היושב ובטל ממ"ע אין בו משום בל תגרע. וראייה לזה, דאי בהנך ג"כ שייך לאו דבל תגרע, א"כ למ"ד לוקין על לאו שאין בו מעשה, ילקה על בטול מ"ע, דהא אין לך עשה שאין עם בטולה לאו דבל תגרע, וזה לא שמענו. ועוד ממה דאמרי' (סוכה ל"א) לא מצא אתרוג לא יביא לא פריש ולא רימון, פשיטא, סד"א ליתי כי היכי דלא תשתכח תורת אתרוג, קמל"ן דילמא נפק חורב' מני' דאתי למסרך, והיאך ס"ד למיתי פריש ורמון משום שלא תשתכח, הא אין כאן אלא ג' מינים לחוד ועובר בבל תגרע, וגם למה ל' למימרי שאינו מביא משום חורבא דאתי למסרך, תיפק ל' משום לאו דבל תגרע דאורי'. ואף דבאינו מכין לשם מצוה אין משום בל תגרע, מ"מ למ"ל טעמא דאתי למסרך שאינו חששא רק לימים ושנים, הול"ל שאינו מביא משום חשש חורבא דבשעת' מיד דלמא יביאם ויכוין לשם מצוה ויעבור בלאו, ועוד דחורב' זו דלמא אתי למסרך אינו אלא בשב' וא"ת שמבטל מצות לולב, הא בל תגרע חמור דהול"ל בקום ועשה, עכ"ד. ואנכי בעניותי לא הבינותי, אם יש ללקות כלל על לאו דבל תוסיף אף בעושה מעשה, עד דתקשה על לאו דבל תגרע למ"ד לוקין על לאו שאין בו מעשה, דהא הוי לאו שבכללות, כמו לא תאכל כל תועבה, דהוי לאו שבכללות שכולל כל מה שתועבתי, ה"נ לאו דבל תוסיף אינו לאו מיוחד לדבר אחד, וכלל מ"ע ול"ת שייך ב' אם תוספת או גרעון (ערא"ם פ' משפטים בלא תבשל גדי), ואף להרא"ה (בחינוך מצוה תס"ט) דלא תאכל כל תועבה לא הוי לאו שבכללות, היינו לפי שעיקרו לא בא אלא על פסולי המוקדשין, ע"ש. וזה אינו בלאו דבל תוסיף. עיי' כסף משנה (פ"ב מעבודה זרה) בלאו דלא תאכלו על הדם הוי לאו שבכללות דעיקר הלאו לא נודע איזה הוא. והא דאמרי' (ר"ה כ"ח) אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה משום בל תוסיף, זה לא תקשי לך, דאביי הוא דמקשה התם הכי, ואביי אזיל לטעמי' דסובר דלוקין

אלאו שבכללות (פסחים מ"א) אבל נא ומבושל לוקה שלש לאב"י (ע"י בשרש התשיעי לשרשי המצות להרמב"ם, ששנה ושילש כמה פעמים דרבא הוא דס"ל אין לוקין על לאו שבכללות, וכן מבואר שם בהשגת רמב"ן. וכן גרס הכ"מ בכמה מקומות, והגאון מוהרי"פ בגליון הש"ס הכריח גרסה זו מתוס' ורא"ש, דלא מצינו בכל הש"ס רבא קודם אב"י), אמנם לרבא שאין לוקין אלאו שבכללות, באמת לא לקי אלאו דבל תוסיף. אמנם גם הרא"ה¹⁰ מצוה תנ"ד כ' העובר אלאו דבל תוסיף חייב מלקות. והדבר צריך תלמוד אצלי. וראיית הרב מהא דפריש ורימון לא זכיתי להבין כלל, כיון דבזה האיש שאין לו אתרוג בין כך ובין כך עובר משום בל תגרע, כי אם לא יטול גם הג' מינים שיש לו, אית בי משום בל תגרע, כמ"ש בשם רשב"א, ואם יטול ג' מינים לבד ג"כ עבר בבל תגרע, וכיון דאי אפשר להנצל מזה, ומחייבין לי' ליטול ג' מינים כשרים שיש לו לזכר בעלמא (כמ"ש הרא"ש שם בשם הראב"ד מצוה ליטול את מה שבידו לזכרון וכדי שלא תשתכח המצוה) א"כ כיון דלא לשם מצוה נטיל להו כי אם לזכר בעלמא אין בו משום בל תגרע, כמו שאין בבל תוסיף בתקיעות דמעומד¹¹ אחר שכבר יצא בתקיעות דמיושב, לפי שאינו רק כדי לערבב השטן (או כמ"ש רשב"א בחי' שם לסוכה דכל שהוא מתקנת חכמינו אין בו משום ב"ת) ואחרי שנסתלק ממנו לאו דבל תגרע מצד שכוונתו לזכר בעלמא ונוטלם בלא ברכה, שפיר מקשה ליתי גם פריש ורימון תחת האתרוג החסר כדי שלא תשתכח תורת מין רביעי, וע"ז משני דחיישי' לחורב' שיבוטל להבא ממ"ע גם בשיהיה לו ד' מינים כשרים. אמנם לחששא שיתכוין לשם מצוה לא חיישי רבנן, מדמחייבי לישב בשמיני בסוכה בלא כוונה לשם מצוה, ולא חיישי' דלמא יכוין ועבור על בל תוסיף.

ה כה חזון איש. מי יתן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי המקום ב"ה מניח את הבחירה ביד האדם, אבל האדם רשאי להכריח את רעהו לעבודתו ית' בין בכפי' בין בפיתוי ולא הוי ביטול הבחירה כיון דהמעשה עושה בבחירה וכל ישראל כאיש אחד והיינו מי יתן שיהי' בין צדיקי הדור משתדלים לקרב לב כל העם לעבודתו ית', אבל המקום ב"ה אינו נותן בלבם את הקירוב דא"כ לא יתיחס הדבר לברואיו, אמנם אם יש מתפלל לפניו ית' על הקירוב ותפלתו נשמעת, מתיחס הקירוב שעושה הקב"ה לברואיו, כיון שנעשה ע"י תפלת נברא, והיינו דאמרו ע"ז ה' א' היה להם לומר אתה תנ"ך¹². ור"ל וע"ז היה אפשר לו להקב"ה לעשות הקירוב כיון שהוא ע"פ תפלתם.

ו יח הרב יוסף אנגל ז"ל בעל אתון דאוריתא. ישרים וצדיקים – מי עדיף רש"י¹³ תענית (טו: ד"ה ה"ג) כתב, דישירים עדיפי מצדיקים. וצריך עיון מנוסח פסוקי דזמרה דשבת, 'בפי ישרים תתרום ובשפתי צדיקים תתברך ובלשון חסידים תתקדש ובקרב קדושים תתהלל'¹⁴, ומשמע דנקט סדר המדרגות ממטה למעלה, דחסידים עדיפי מצדיקים, וקדושים עדיפי מחסידים, ואם כן הכי נמי צדיקים עדיפי מישרים. וראיתי במהרש"א בחידושי אגדות (שם ד"ה ולא) שעמד על זה.

¹⁰ כוונתו לספר החינוך, ונלכד בטעות שהרא"ה הוא מחבר ספר החינוך. אמנם נכון שבכמה ספרים מופיע 'כתב הרא"ה [ר' אהרן הלוי] בספר החינוך', אבל זה בסתירה למקומות שבו נחלקו הרשב"א והרא"ה, ושיטת בעל החינוך דווקא כרשב"א! יש אריכות בזה במבוא למהדורת מנחת חינוך של מכון ירושלים, ומאמר של שו"ל, למהדורתו של ספר החינוך בהוצאת מוסד הרב קוק.

¹¹ נראה לנקד דְּמַעֲוֵמָד, דְּמִיּוֹשֵׁב. ואכמ"ל.

¹² תנו רבנן: מי יתן והיה לבבם זה להם - אמר להן משה לישראל: כפויי טובה בני כפויי טובה, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל: מי יתן והיה לבבם זה להם, היה להם לומר: תן אותה.

¹³ הפירוש על תענית אינו של רש"י.

¹⁴ הוא מביא לנוסח 'ספרד' והספרדים, אבל הסדר ישרים וצדיקים הוא גם בנוסח אשכנז.

ו כה זרע שמשון. וְצִדְקָה תְּחִיָּה לָנוּ כִּי נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה. יש להבין כוונת אומרו 'צדקה תהיה לנו'. ונראה לפרש שהלא הכתוב אומר 'והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי...' ונתתי מִטֶּר אֲרֵצְכֶם בְּעֵתוֹ (דברים יא, יד), ואם ח"ו לא נשמע אל מצוותיו 'ועצר את השמים וגו', נמצא שאם נשמור מצוותיו נעשה צדקה לעצמינו שעל ידי כך יהיה לנו מזונותינו, משא"כ אם ח"ו לא נשמע יחסר לנו מזונותינו, ולא יהיה לנו צדקה. עוד יש לפרש מה שאמר 'צדקה תהיה לנו' עפ"י מה שאמרו (כתובות נ.) לפרש הפסוק 'אֲשֶׁרִי שְׁמִרִי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה צִדְקָה בְּכָל עֵת' (תהלים קו, א), וכי אפשר לאדם לעשות צדקה בכל עת, אלא זה הזן בניו ובנותיו כשהם קטנים. וכתב רש"י שם, שתמיד יום ולילה הם עליו, והיא צדקה שאין עליו חיוב בהם. והנה כשאנו עושים רצונו של מקום, חשובים אנחנו כמו בנים, ואמרו (ב"מ יב.) בנים הסמוכים על שולחן אביהם נקראים קטנים. וכן בן גדול שאינו יודע בעניני עסקיו של אביו ג"כ נקרא 'קטן'. וכך גם אנחנו בני ישראל סמוכים על שולחנו של הקב"ה, ואיננו יודעים כלל בעניני הקב"ה, וכמו שאמרו (ברכות ז.) שהקב"ה אומר 'וְחִנֵּיתִי אֶת אֲשֶׁר אֶחָן' (שמות לג, יט) 'אע"פ שאינו הגון, אע"פ שאינו כדאי. וממילא אנחנו נחשבים כמו בניו הקטנים, ומי שזן את בניו הקטנים נחשב שעושה צדקה. ובה מתבאר היטב כוונת הכתוב, שאם נשמור ונקיים את המצוות כראוי, נזכה ש'צדקה תהיה לנו', שהקב"ה יעשה עמנו צדקה, שתמיד יום ולילה אנחנו נהיה עליו, ויזון אותנו כאדם שעושה צדקה עם בניו הקטנים.

הרב גור-אריה צור נר"ו הפטרת ואתחנן

סדר שבע דנחמתא על פי הפסיקתא ואבודרהם

מובא באבודרהם על דרך צחות על פי המדרש, שיש כאן מעין ויכוח בין הקב"ה ובין כנסת ישראל:

בתחילת הנחמות תקנו לומר [א' דנחמתא]: נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי כְּלוּמֹ' שהקב"ה אומר לנביאים נחמו נחמו עמי. על זה משיבה כנסת ישראל:

[ב' דנחמתא]: וְתֹאמַר צִיּוֹן עֲזַבְנִי יְהוָה וְאֵדְנִי שְׂכַחְנִי: כְּלוּמֹ' איני מתנחמת! [וכביכול אומרת: אינני מתנחמת מפני הנביאים אלא ממך] וכן היא אומרת:

[ג' דנחמתא]: עֲנִיָּה סֶעֱרָה לֹא נַחֲמָה וְכֵן חוֹזְרִים הַנְּבִיאִים וְאוֹמְרִים לִקְב"ה: הִנֵּה כִנְסַת יִשְׂרָאֵל עֲדִיין לֹא מִתְנַחֲמִת בַּתְּנַחוּמִין שִׁלְנָא!

על זה חוזר הקב"ה ואומר: [ד' דנחמתא] אֲנִכִּי אֲנִכִּי הוּא מְנַחֲמֶכֶם, וּמוֹשַׁעְדֵיין אינה מתנחמת חוזר הקב"ה ואומר בנחמה נוספת:

[ה' דנחמתא] רְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה פִּעֲחִי רָנָה וְעֲחָלִי לֹא חָלָה כִּי רַבִּים בָּנֵי שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי בְּעוּלָה אֲמַר יְהוָה; וּמוֹשַׁעְדֵיין אינה מתנחמת חוזר הקב"ה ואומר בנחמה נוספת:

[ו' דנחמתא] קוּמִי אוּרִי כִּי בָּא אוֹרְךָ וְכְבוֹד ה' עִלְיָךְ וְזָרַח כֵּן נִאֻתָה כִנְסַת יִשְׂרָאֵל לַהֲתַנַּחֵם, שֶׁהִרִי אֵין כֵּן רַק הַבִּטְחוֹת אֵלֹא יִשׁוּעַת ה' בְּפוֹעַל שְׁנֵאמֹר וְכְבוֹד ה' עִלְיָךְ וְזָרַח, וּמוֹנוֹקֵד בַּלְשׁוֹן עֵבֶר, כֹּאמֹר: זָרַח כֵּבֶר! וְעַל זֶה מוֹשִׁיבָה כִנְסַת יִשְׂרָאֵל וְאוֹמֶרֶת:

[ז' דנחמתא] שׁוּשׁ אֲשִׁישׁ בִּיהוָה תִּגַּל נַפְשִׁי בְּאַלְהִי כִּי חִלְבִּישִׁי בְּגָדִי יִשַׁע מְעִיל צִדְקָה יַעֲטֵנִי כְּחָתָן יִכְתֹּן פָּאָר וְכִפְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּהּ.

כלומר: עתה יש לי לשוב ולשמוח תגל נפשי באלקי כי [כבר] חלבישני בגדי ישע וגו'. ויש לשאול, לפי המדרש שהביא אבודרהם מדוע נחשב לה כאילו לא מקבלת תנחומים כל החמש דנחמתא והרי בהפטרתנו אומר הנביא נַחֲמוּ נַחֲמוּ עַמִּי יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם.

ולעומקו של מקרא יש לומר שאין היא מתנחמת בניחומים של "לעתיד לבוא", כגון אלו שבחמש ההפטרות של הנחמתא, אלא עד שתשמע מפי הקב"ה שכבר נגאלה, כגון ו' דנחמתא בה אומר לה הקב"ה: קוּמִי אוּרִי כִּי בָּא אוֹרְךָ וְכְבוֹד יְהוָה עִלְיָךְ וְזָרַח. וכדלעיל, והרי כְּבוֹד יְהוָה עִלְיָךְ וְזָרַח, וכאומרו: שכבר זָרַח.

או אז בהתנחמה היא פותחת ואומרת:
הנה יהוה השמיע אל קצה הארץ אמרו לבת ציון הנה ישועה בא הנה שברו אתו ופעלתו לפניו:
וכדמסיימת הפטרת השבע דנחמותא: חסדי יהוה אפיר תהלת יהוה פעל כל אשר
גמלנו ה' ורב טוב לבית ישראל אשר גמלם ברחמי וברב חסדיו: וכן הוא אומר: בכל צרתם
לו צר ומלאך פניו חושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם.
ובינתיים, יש לעבור שבעה שלבים של נחמה, המתעצמים והולכים מנחמה
לנחמה, עד אשר גאלם, נטלם ונשאם, כל ימי עולם.

ועל דרך המוסר והאמונה וההשגחה יש לומר, כשם שבג' פורענותא הפורענות
הולכת ומתעצמת, כן גם בנחמות, מידה טובה מרובה והנחמות הולכות
ומתעצמות עד נצח נצחים שנאמר כל ימי עולם.

עשר הפטרות כנגד עשר ספירות

סדר עשר ההפטרות מחולק לג' הפטרות דפורענותא ולשבע הפטרות דנחמותא.
ג' הפטרות דפורענותא שלפני תשעה באב, הן כנגד ג' ספירות הק' כתר חכמה
בינה [או לחילופין כנגד חכמה בינה דעת]¹⁵, ושבע הפטרות דנחמותא שלאחר תשעה
באב הן כנגד שבע הספירות הק' חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות.

ביאור שבע דנחמותא על פי שבע הספירות הק'

א' דנחמותא [נחמו נחמו עמי] – חסד, שנאמר: ברעה עדרו ברעה בורעו יקבץ טלאים ובחיקו
ישא עלות ינחל. והיינו חסד אשר הרועה עושה עם צאנו.

ב' דנחמותא [ותאמר ציון] – גבורה, שנאמר: כי כה אמר ה' גם שבי גבור יקח ומלקוח עריץ
ימלט ואת יריבו אנכי אריב ואת בניו אנכי אושיע.

ג' דנחמותא [עניה סערה] – תפארת, שנאמר: הן גוי לא תדע תקרא וגוי לא ידעוך אליך
ירוצו למען יהוה אלהיך ולקדוש ישראל כי פאריך
והיינו פאריך בספירת התפארת.

ד' דנחמותא [אנכי אנכי הוא מנחמם] – נצח, שנאמר: לכן ידע עמי שמי לכן ביום ההוא כי אני
הוא המדבר הנני: ואמרו ביום ההוא כוונתו לאחרית הימים וככתוב בזכריה יד, ו' והיה יהוה
למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד, ויהיה ביום ההוא כנגד ספירת
הנצח.

ה' דנחמותא [רני עקרה] – הוד, שנאמר: ברגע קטן עזבתיו וברחמים גדלים אקבצו: פירוש:
אקבצו היינו הוד שבספירת ההוד שם השם מנוקדת קבץ¹⁶, ובספירה זו הקב"ה
מקבץ נידחיו כמובא בתפילת 18 מקבץ נדחי עמו ישראל [והוא כלשון נופל על
הלשון], והיינו ספירת ההוד.

ו' דנחמותא [קומי ארץ] – יסוד, שנאמר: [ישעיה ס, כא] ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו
ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר: ובאומרו ועמד כלם צדיקים היינו יסוד שנאמר
[משלי י, כה] וצדיק יסוד עולם. וכן בתפילת שמונה עשרה ברכת הצדיקים מנוקדת
בספירת היסוד, ושם השם מנוקד בה בשורוק, כזה: יוהוהו. ויהיה השורוק כעין
האות ו' של היסוד, המגיעה עד כסא הכבוד¹⁷.

ז' דנחמותא [שש אשש] – מלכות, שנאמר: [ישעיהו ב, ג] והיית עטרת תפארת ביד יהוה
וצניף מלוכה בכף אלהיך:

¹⁵ כידוע כתוב בספר יצירה שיש עשר ספירות, ולא 9 ולא 11. לכן אם מונים את הכתר לא מונים דעת, ואם מונים
דעת לא מונים כתר. ואגב, עד לתקופת האריז"ל לא אמרו בברכת אתה חונן 'חכמה בינה ודעת', גם לא בקהילות
ספרד והמזרח והמערב.

¹⁶ צ"ל קיבוץ או קבוץ, לעניין ניקוד השם ראה הערה הבאה.

¹⁷ מי שמכיר סידורים של הספרדים יראה שבשמות בחתימות תפילת העמידה והאזכרות של אשרי הן מנוקדות
באות ו' והנהיגה (יחזקאל) צדיק ויהוהוהוהוה (יסוד) כאן רואים ש'צדיק' הוא 'יסוד' ומנוקד שורק.

ומפרש המלבי"ם צניף מלשון מצנפת, ווהיינו כתר מלוכה], בָּכָף הוא יותר פרטי מ"יד"
ולכן מורה על השגחה פרטית של המלך. ווהיינו מלכות. ותהיה הנחמה השביעית
כנגד ספירת המלכות.
ובזה נשלמו עשר הספירות הק' דרכן משתלשלות הנחמות לגאולתנו ולפדות
נפשנו בב"א.

תָּנוּ לַחֲכָם וְיִחְכְּמוּ-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בכתובת info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺